

A kubai külpolitika zsákutcája – Az OLAS (Organización Latinoamericana de Solidaridad) havannai ülése, 1967

FARKAS DÁNIEL

Első ülését 1967. július 28. és augusztus 10. között rendezte meg a Latin-Amerikai Szolidaritás Szervezete (Organización Latinoamericana de Solidaridad, OLAS) Havannában, hatalmas igényekkel lépve fel.¹ Szó volt kontinentális forradalomról, a harmadik világ teljes felszabadításáról, s persze a Jenki imperializmusról, amely az emberiség ellensége. Fidel Castro, az esemény házigazdája sikeresen ültette egy asztalhoz a hagyományos kommunista pártokat és egyéb radikális csoportokat, miközben a konferenciát a XIX. század elején kezdődött latin-amerikai szabadságküzdelmek kontextusában határozta meg, s ennek megfelelően a konferencia tereit a kontinens szabadsághőseinek képeivel árasztották el. Az akkor épp Bolíviában küzdő Ernesto „Che” Guevarát is beemelték a kontinentális panteonba, „latin-amerikai” polgárjogot szavazva meg neki, s az esemény tiszteletbeli elnökévé nevezték ki.

Az OLAS első és utolsó konferenciáját rendezte 1967 nyarán. A korszak számtalan belső baloldali konfliktusa végül enyészetre ítélte a szervezetet, és Kuba – Latin-Amerikán belüli – militáns hangvétele jelentősen enyhült az elkövetkező években.

Jelen dolgozat célja, hogy bemutassa azt az utat, amely a latin-amerikai baloldali mozgalmak politikájában az OLAS I. konferenciájához vezetett, majd a konferencia tükrében megmutassa, hogy a latin-amerikai baloldal Kuba által vezetett része milyen ideológiai-külpolitikai irányt kívánt megszabni. Elsősorban azt kívánjuk megvilágítani, hogy az esemény leginkább egyetlen állam, Kuba érdekérvényesítési kísérletéről szólt. Nem a latin-amerikai baloldali mozgalmak hálózatai használták fel a szigetországot arra, hogy otthont adjon szervezetük találkozájának, hanem Kuba szervezte meg az OLAS-t és így a konferenciát is avégett, hogy külpolitikai támaszként szolgáljon a forradalmi rezsimnek. Ezen folyamat elemzésével rámutathatunk arra, hogy a fejlődő világon belül igenis léteztek önálló politikai elképzelések – a csatlósállamoknak voltak saját elképzeléseik is; hogy a dekolonizáció folyamata mennyire nélkülözötte a linearitást; milyen komoly mértékben aknázták ki ezt a folyamatot egyes nemzetközi szereplők a saját külpolitikai hasznuk érdekében; s mindez hogyan hatott a hidegháború nemzetközi rendszerére és folyamatára.

¹ Az írás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-2-I kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs alapról finanszírozott szakmai támogatásával készült.

1. Kuba önálló külpolitikai útja a konferenciáig

Fidel Castro (1926–2016) mindig is arra törekedett, hogy forradalma félperiférikus államból önálló vagy legalábbis a nagy centrumoktól minél függetlenebb erővé nője ki magát. Ennek megvalósítása érdekében nagymértékben támaszkodott a hagyományos bipoláris rendszeren kívül álló vagy a két superhatalomhoz lazábban kapcsolódó erőkre, ami elsősorban a nyugati hatalmak ellen küzdő felszabadítási mozgalmakat és a frissen felszabadult országokat jelentette. A Július 26. Mozgalom (Movimiento 26 de Julio, M-26-7)² már a forradalom kitörése előtt igyekezett külföldi támogatókat keresni. Fidel és Raúl már Mexikóvárosban találkoztak a helyi KGB-kirendeltség képviselőivel 1955-ben (ha egyelőre nem sok eredménnyel is),³ és az 1956. decemberi partraszállás után már az új gerillamozgalom vezetőiként többször is kifejezték szolidaritásukat az algériai FLN (Front de Libération Nationale) felszabadítási mozgalommal.⁴

A legfontosabb külpolitikai lépés Kuba számára természetesen a szovjetekkel való kapcsolat 1960. februári felvétele és egyre szorosabbra fűzése volt. Ezzel Kuba olyan partnert szerzett további tevékenysége támogatására, amely komoly háttérrel adott akcióihoz. 1960. szeptember 2-án, az OAS (Organization of American States, Amerikai Államok Szervezete) san joséi nyilatkozatára reagálva Fidel Castro az I. Havannai Nyilatkozatban (Primera Declaración de La Habana) ítélte el az USA által a nyugati féltekén folytatott politikát, s deklarálta, hogy nem kíván a továbbiakban az Amerika-közi rendszer normáihoz igazodni.⁵ Ezek után érkezett 1960 szeptemberében New Yorkba, ahol az ENSZ közgyűlése alatt számos fontos antikolonialista vezetővel találkozott. Megbeszéléseket folytatott Dzsaváharlál Nehru (1889–1964) indiai, Gamal Abdel-Nasszer (1918–1970) egyiptomi és Sukarno (1901–1970) (Kusno Sosrodihardjo, holland írásmód szerint Soekarno) indonéz elnökkel.⁶ Nehru indítványára a szervező országok itt hívták meg Kubát a következő évben szervezendő belgrádi „el nem kötelezett országok” konferenciájára, amely a bandungi elképzelések továbbgondolásából született.⁷

Castro ezután egyszerre kezdett el két irányba tapogatózni: az 1961. április 17-én megindult Disznó-öbölbeli invázió után bő két héttel kijelentette, hogy a kubai forradalom

² Fidel Castro által vezetett kubai forradalmi mozgalom, mely nevével a Santiago de Cubában lévő Moncada-rendőrlaktanya 1953. július 26-ai megtámadására utal, amelyet egy Fidel Castro és társai által vezetett felkelőcsoport hajtott végre, ezáltal véghezvive első forradalmi akciójukat. Ennek a mozgalomnak a tagjai tértek vissza 1956 végén Kubába, s kezdték meg a politikai szerveződést, ill. gerillaharcukat a Batista-rendszer ellen. A latin-amerikai forradalmi mozgalmaknál gyakori egyes politikai jelentőségű dátumok felvétele a mozgalom nevébe.

³ Anderson: Che Guevara..., 235.

⁴ Kerekes: A kubai forradalom, 136.

⁵ Horváth: Az első Havannai Nyilatkozat keletkezésének körülményei, 7–20.

⁶ Pérez: Cuba y las relaciones..., 44.

⁷ Westad: The Global Cold War..., 87. A bandungi elképzelések egy imperializmus-mentes, az egyes országok egyenjogúságán, a be nem avatkozásokon alapuló és a frissen felszabadult országok felemelkedését támogató nemzetközi rendszert vázoltak fel.

szocialista jellegű.⁸ Egyúttal szeptemberben delegációt küldött a belgrádi konferenciára, ahol a küldöttek bejelentették a plénumnak, hogy Kuba a szervezeten belül a felszabadítási mozgalmak támogatását tekinti elsődleges feladatának.⁹

Mivel az Egyesült Államokkal és az OAS-szal egyre inkább megromlott a kapcsolat, logikusnak tűnt, hogy Kuba minél erőteljesebben haladjon ebbe az irányba. 1961 végén Castro megvallotta személyes szocialista meggyőződését,¹⁰ majd az OAS-ból való 1962 januári kizárására reagálva kiadta a II. Havannai Nyilatkozatot (Segunda Declaración de La Habana), amely immár totális kontinentális forradalomra hívott fel, mondván, hogy „minden forradalmár dolga a forradalmat megvalósítani.”¹¹ Mintegy természetes módon, következő lépésként Castro megnyitotta országát a szovjet stratégiai fegyverek előtt, amelyek 1962 augusztusától érkeztek a szigetországba.¹² Ez a lépés vezetett a „kubai rakétaválság” néven ismeretes eseménysorhoz, miután az Egyesült Államok felderítése felfedte ezeket az eszközöket.

A globális szempontból is jelentős krízis a kubai külpolitikára is komoly hatást gyakorolt. Mivel az Egyesült Államok és a Szovjetunió Havanna teljes kihagyásával egyezett meg a szovjet stratégiai fegyverek további sorsáról, Castro úgy érezte, hogy Kuba csöbörből vödörbe került: ismét a nagyhatalmak játékszere az ország, az eseményekbe való különösebb beleszólás nélkül. Kuba ezért a továbbiakban igyekezett a bipoláris világrendszeren kívüli fogódzókat keresni. Ez elsősorban a latin-amerikai gerillamozgalmak egyre erősebb támogatását jelentette, Kuba-barát rezsimek létrejöttében reménykedve. De hogy ezt megtehesse, Kubának ki kellett építenie egy komoly politikai háttérrel, az új elképzelések szerint immár a bipoláris rendszeren kívül.

Az el nem kötelezett országokhoz történő csatlakozás jó kiindulópontot jelentett az országnak. Kuba ezzel jelezte, hogy külpolitikai tevékenysége nem tekinthető semelyik szuperhatalmi akarat közvetlen meghosszabbításának. Ezek után Algéria, amellyel a bilaterális kapcsolatok amúgy is jók voltak, bátran kért (és kapott is) katonai támogatást Havannától 1963-ban.¹³ Az algériai kapcsolat pedig kiváló „belépő” volt a frissen felszabadult afrikai országok számos vezetőjéhez. Az így kialakított Kuba-kép egyenesen vezetett oda, hogy 1963 végén, amikor a tanganyikai Moshiban a felszabadítási mozgalmakat összefogó Afroázsiai Szolidaritási Szervezet, az AAPSO (Afro-Asian Peoples' Solidarity Organization) konferenciáján határoztak arról, hogy a szervezet Latin-Amerikát is bevonja a tevékenységi körébe, Havannát határozták meg az újonnan kibővített szervezet alakuló konferenciájának helyszínéül.

Mindez már egyáltalán nem találkozott a szovjetek támogatásával, sőt hallgatólagos beleegyezésével sem. Moszkva – miután az 1960-as évek elején a saját, latin-amerikai gerillák

⁸ Blight – Brenner: *Sad and Luminous Days...*, 98.

⁹ Pérez: *Cuba y las relaciones...*, 47.

¹⁰ Anderle: *Kuba története*, 93.

¹¹ „El deber de todo revolucionario es hacer la revolución.” Brands: *Latin America's Cold War...*, 50.

¹² Fischer: *Amerikai–szovjet hadászati rivalizálás...*, 79–93

¹³ Gleijeses: *Conflicting Missions...*, 32.

felé irányuló támogatási akciói meghiúsultak –¹⁴ nem kívánt Latin-Amerikában az USA-val konfrontálódni. Azt sem nézte jó szemmel, hogy Kuba önálló külpolitikai hálózatot épít magának, így csökkentve a nagy mennyiségű, a szigetországba irányuló szovjet segítség adta moszkvai befolyást. A rakétaválság után, 1963-ban Hruscsov még meghívta Moszkvába Castrót, hogy megpróbálja kiengesztelni, azonban ez nem járt eredménnyel.¹⁵ A moshi-i konferencián a szovjet delegáltak már igyekeztek megakadályozni, hogy a kubaiak rendezhessék a konferenciát, azt remélve, hogy a szovjetekhez sokkal jobban alkalmazkodó brazil kommunisták védnöksége alá terelhetik az eseményt. Kudarcot vallottak azonban, s Kuba elnyerte az I. Trikontinentális Konferencia rendezési jogát.¹⁶

A szovjetek, hogy a konferencia által kínált kubai kitörési lehetőségeket korlátok közé szorítsák, még a Hruscsov utáni átmenet lázában, 1964 decemberében megrendezték a latin-amerikai kommunista pártok havannai találkozóját. Castrót itt rákényszerítették, hogy elvben fogadja el Moszkva és a helyi kommunista pártok elképzeléseit: a gerillaháborúkat támogathatja, de a támogatásokat csak a kommunista pártok igényeihez igazodva küldheti, s ha a kommunista párt nem akar fegyveres küzdelmet az adott ország államhatalma ellen, nem támogathat a kommunista pártokból leváló csoportokat.¹⁷

Fidel egy éven belül megszegte ígértét. A perui kommunista párttól elszakadt MIR-nek direkt támogatást küldött, a perui gerillaharcot pedig példaként emelte ki a Trikontinentális Konferencián mondott záróbeszédében.¹⁸ S ami a legfontosabb, Kuba magához ragadta az AALAPSO-nak a Trikontinentális Konferencián megalakult latin-amerikai alszervezetének, az OLAS-nak (Organización Latinoamericana de Solidaridad, Latin-Amerikai Szolidaritási Szervezet) a vezetését is.¹⁹ Így indult neki a latin-amerikai forradalmak megszervezésének immár komolyabb szervezeti háttérrel – ki is tűzték az újonnan megalakult szervezet első ülését 1967 nyarára.

A konferencia előkészületei meglepő módon nem haladtak rosszul. Amennyire lehetséges volt, a nemzetközi környezet is enyhült. Jóllehet Kína és Kuba között 1966 januárjában még komoly ideológiai pengeváltások zajlottak, az 1966 májusi kereskedelmi egyezmény megkötése után a két ország nyílt konfliktusa lezárult.²⁰

Az OLAS-alapszervezetek felállítása viszonylag rendben haladt: az egyes országok kommunista pártjai is részt vettek benne bizonyos mértékig. Mivel Guatemalában, Venezuelában és Kolumbiában továbbra is a kommunista párt részvételével zajlott gerillaháború,²¹ a túlzó kijelentésektől eltekintve az OLAS gerillákat támogató irányvonala elfogadhatónak tűnhetett a hagyományos kommunista elképzelések számára. A maoista

¹⁴ Christopher–Mitrokhin: *The World Was Going Our Way...*, 36.

¹⁵ Glant: „Már a kubai rakétaválság sem a régi”..., 46.

¹⁶ Friedman: *Shadow Cold War...*, 98.

¹⁷ Blasier: *The Giant’s Rival...*, 87.

¹⁸ Castro: Záróbeszéd a Trikontinentális Konferencián.

¹⁹ Uo.

²⁰ Friedman: *Shadow Cold War...*, 154.

²¹ CIA: *Venezuelan Communist Party...* 18, *Review of Insurgency Problems...*, 3

szárnyakat természetesen itt nem találjuk meg, a kínai és kubai irányvonal között ideológiai szempontból nem lazult a szembenállás.

Kuba ezenkívül igyekezett az USA-t elszigetelni vagy legalábbis a Kuba felé irányuló európai ellenérzéseket csökkenteni, hogy a konferencia és a belőle majd a kubai remények szerint kinövő antikolonialista hálózat minél kisebb nemzetközi ellenállásba ütközzön. Nagy-Britanniával és Franciaországgal igyekezett kereskedelmi kapcsolatokat építeni, s az 1967-ben, a forradalom nyolcadik évfordulóján mondott beszédében Fidel Castro hangsúlyozta, hogy Kuba elsősorban az Egyesült Államokkal áll szemben, más kapitalista országokkal szemben nincsenek ellenérzései.²² A propagandaanyagok tanúsága szerint Kuba felkarolta a fekete radikálisok mozgalmait az Egyesült Államokon belül. Egyik vezetőjüket, Stokely Carmichaelt meg is hívta a konferenciára.²³

A konferencia előtt pár hónappal a relatíve egyenletesen haladó szervezőmunka fölött komoly viharfelhők kezdtek el gyülekezni. A venezuelai kommunista párt, melynek a gerilláknak nyújtott támogatása fontos legitimáció volt az OLAS számára, elhatározta, hogy a gerillaháborút teljesen lezárja, nem függetlenül attól, hogy a szovjetek igyekeztek komoly diplomáciai és gazdasági kapcsolatokat kiépíteni a helyi kormánnyal.²⁴ Havanna hevesen elítélte és árulónak nevezte a pártot,²⁵ ez kiváltotta Moszkva haragját. 1967 júniusában Koszigin szovjet külügyminiszter Havannába érkezett, hogy Castrót a latin-amerikai gerillahadjárat befejezésére utasítsa, gazdasági szankciók kilátásba helyezésével.²⁶

Ez az OLAS konferenciájának felfüggesztésére szóló direkt utasításként is értelmezhető volt, azonban Castro nem engedelmeskedett. Valószínűleg az ülés megrendezése Kubának már annyira fontos presztízskérdés lett, hogy nem hátrálhatott meg. Ezenkívül Che Guevara ekkor már Bolíviában folytatta a gerillaháborút;²⁷ a teljes program felfüggesztésével őt hagyta volna cserben Castro, ami végzetes csapást jelentett volna Kubának a felszabadítási mozgalmak körében kialakított kapcsolatrendszerére nézve.

Ilyen körülmények között nyílt meg 1967. július 28-án az OLAS első ülése Havannában. A következőkben a konferencia határozatai alapján fogjuk bemutatni azt, hogy milyen ideológiai konstrukciókkal igyekezett az OLAS az önmeghatározásra, hogyan hátráltatta ezt a vállalkozást a bipoláris világrend keretrendszerébe, s milyen módon hatott a konferencián érzékelhető központi jelentőségű kubai befolyás a szervezet további sorsára.

²² Castro: Beszéd a kubai forradalom 8. évfordulóján.

²³ Seidman: Tricontinental Routes of Solidarity..., o. n.

²⁴ CIA: The Sino-Soviet Dispute..., 106–107.

²⁵ Castro: Beszéd a Moncada-laktanya megtámadásának 12. évfordulóján.

²⁶ Blight – Brenner: Sad and Luminous Days..., 123.

²⁷ Uo, 126.

2. Az OLAS I. konferenciája: A latin-amerikai forradalmi hullám és a kubai szándékok

Az OLAS-nak a konferencia bizottságai által felépített forradalmi koncepciója elsősorban a kubai „gerillamag-elmélet” alapján álló forradalomelmélet igazolását szolgálta. Az ikonográfia volt a kiindulópont: Bolívar, San Martín, Iturbide és José Martí portréi alatt gyűltek össze a résztvevők.²⁸ A forradalom koncepciójának kifejtésekor folyamatosan hangsúlyozzák a konferencia anyagai, hogy a tervezett forradalom kifejezetten latin-amerikai forradalom, nem csak egy importált ideológia táplálja. Ez megalapozása volt a konkrét, a klasszikus kommunizmustól eltérő ideológiai tartalomnak is. Az OLAS ülésének nyilatkozatai ugyanis amellet érveltek, hogy mivel Latin-Amerikában nem jött létre kapitalista közép- és felső réteg, ezért nem lehetséges a hagyományos kommunista értelmezések szerinti permanens forradalom; azonnal és fegyveresen kell a tulajdonviszonyok megváltoztatására törni.²⁹

Az OLAS illetékes bizottságai emellett meghatározták azt is, hogy miért van szükség az adott pillanatban a forradalomra, mi indokolja a fegyveres harc sürgetését. A válasz természetesen az USA agresszív előrenyomulása volt.³⁰ Mindez a szovjeteknek és a hagyományos kommunista pártoknak célzott érvelés volt: nem lehet szó az általuk promotált békés egymás mellett élésről, hiszen ezt éppen az Egyesült Államok nem tartja be, amikor gyarmatosító módszerekkel veti alá Latin-Amerika népeit, tart fenn offenzív célú bázisokat Panamában, Puerto Ricóban vagy éppen Guantánamóban.³¹

A konferencia egyszerre nyitott unortodox baloldali csoportok felé, és igyekezte elszigetelni a hagyományos kommunista pártokat. A határozatok kiemelték Hugo Blancót, a trockizmus egyik fontos kontinentális alakját, kiszabadulását követelve a perui rezsím börtönéből. Miközben az általános forradalomelméletről szóló határozatokban a fegyveres harc kizárólagosságát sulykolták, elismerték, hogy a békés tüntetések, sztrájkok, polgári engedetlenség is legitim forradalmi eszközök lehetnek, ezáltal igyekeztek bevonni a mérsékelt baloldalt, a szakszervezeteket is az OLAS ernyője alá.³² Az észak-amerikai fekete radikálisok felé is nyitottak, meghívva egy fontos közéleti szereplőt, Stokely Carmichaelt.³³ Ezen keresztül földrajzilag és ideológiailag is kísérletet tett az OLAS a tevékenységének kiterjesztésére, bevonva Észak-Amerikát és a faji kérdést is az antiimperialista küzdelem kérdései közé.

Ezzel a szerteágazó ideológiai nyitással párhuzamosan a Moszkva-barát kommunista pártokat a konferencia plénuma és záróbeszédében maga Fidel Castro is hevesen támadta, kiemelve, hogy nem elégséges, ha élcsapatnak nevezik magukat, úgy is kellene cselekedniük.³⁴ Mindezzel egyértelmű, hogy az OLAS elképzelése egyértelműen a bipoláris

²⁸ OLAS: Primera Conferencia..., 7–21.

²⁹ OLAS: Primera Conferencia..., 25–30.

³⁰ Uo., 45.

³¹ Uo., 28

³² Uo., 100

³³ Rojas: Fighting Over Fidel, 257.

³⁴ OLAS: Primera Conferencia..., 7–21. Castro: Záróbeszéd az OLAS konferenciáján.

rendszeren túl mutatott. Új politikai támaszokat keresett az USA ellen, de ezeket már nem Moszkva irányába tájékozódva akarta megelni. A hagyományos kommunista irányvonallal szemben pedig már nem is kívánt kiegészítést létrehozni, a retorika alapján ítélve teljes elhatárolódásra törekedett.

A konferencián azonban mindezt nem sikerült direkt politikai haszonra váltani, eskalálni a konfliktust, s létrehozni egy csak Kubához hűséges tömböt. A kommunista pártok alapvetően béketűrően viselték az OLAS plénuma részéről a támadásokat, és képesek voltak Castro akcióit is visszafogni. Megakadályozták például, hogy a határozatokba belekerüljön a szocialista tábor és a latin-amerikai kormányok közötti kereskedelmi kapcsolatok elítélése, amellyel egyszerre sikerült a venezuelai kommunista párttal szolidaritást vállalniuk, s a kubai-szovjet konfliktust is megóvni egy újabb eskalációtól. Ami a nyilvános reakcióikat illeti: „csupán” felháborodással nyilatkoztak a konferenciáról összességében,³⁵ ami jelzi, hogy nem tulajdonítottak nagy jelentőséget Castro kirohanásainak, és elégedettek voltak a radikalizmust fékező diplomáciai eredményeikkel.

A latin-amerikai kérdések tárgyalása mellett az OLAS mint új, formálódóban levő, önállóságot követelő hálózat megfogalmazta a saját külpolitikai elképzeléseit is, elhelyezve magát a világtérképen. Azonban ezeknek az elképzeléseknek, hogy életképesek legyenek, valóban konszenzusos, széles körben is elfogadható álláspontokat kellett volna tükrözniük. Ezzel szemben szinte kizárólag Kuba aktuális érdekeinek megfelelő, következetlen elképzeléseket tükröztek.

Vietnam esetében Castro a tőle megszokott – teljes észak-amerikai kivonulást követelő – álláspontot foglalta el, amely az adott időszakban egyáltalán nem feltűnő, de sokkal érdekesebb, ha megfigyeljük, hogy Vietnam védelmét összekapcsolja a népi Kína imperializmus elleni védelmével.³⁶ A maoizmus felé való gesztus meglehetősen különösen hatott a latin-amerikai baloldali szférában, ahol a Peking-barát mozgalmakat elég kevesen támogatták.

Még különösebb azonban ez annak fényében, ahogy a neokolonializmusról beszélnek a határozatok. A népi Kína felé tett lépés után általános, mindenkire kiterjedő kirohanásokat lehetne várni, azonban furcsa válogatást látunk. A neokolonializmus támogatói között kiemelik többször is az NSZK-t, azonban nincs különösebben szó Franciaországról, Nagy-Britanniáról pedig csak egyszer – pedig ezek az országok a gyarmati mozgalmak elleni küzdelmekben és a posztkoloniális hatalom fenntartásában nagyon erősen jelen voltak. Erre a válasz a Kuba és ezen országok között épített kereskedelmi kapcsolatokban rejlik, illetve abban, hogy Kuba igyekezett az USA-tól függetlenedni vágyó De Gaulle-nak gesztusokat tenni.³⁷ Hasonló, kereskedelmi okokból tartózkodott attól is, hogy Izraelt markánsabban elítélje.³⁸ A hatnapos háborúval kapcsolatos határozat Izrael felelőssége helyett az Egyesült

³⁵ CIA: The Latin American Solidarity..., 4.

³⁶ OLAS: Primera Conferencia..., 104–105.

³⁷ Uo., 84

³⁸ Metz: Cuban-Israeli Relations..., 113–134.

Államok káros befolyását hangsúlyozta a konfliktussal kapcsolatosan.³⁹ Mindebből látszik, hogy itt csupa kubai, egymással össze nem függő elképzelésekről van szó. A maoizmus, az egyik legmilitánsabb antikolonialista ideológia felé tett gesztussal a legkevésbé sem illik össze a nyugati hatalmak közötti manőverezés, főleg nem egy politikai dokumentumsorozaton belül. Éppen ezért úgy tűnik, hogy nincs szó maoista elmozdulásról, a népi Kína említésekor Castro valószínűleg csak blöffölhetett a szovjetek felé – ha a szovjetek nem engednek Havannának, a kubai vezető kész elmozdítani új szövetségi rendszerét Peking irányába.

Az OLAS konferenciáján Kuba sajátos, és a klasszikus értelemben vett erőközpontoktól nagyon markánsan független álláspontokat vitt keresztül. Ezek azonban nem voltak konzisztensek, és teljesen egyértelmű volt, hogy az egész koncepció a kubai külpolitika mankójaként szolgál, nem pedig valós, átfogó latin-amerikai baloldali törekvéseket képvisel – és ami még fontosabb, nem állt mögöttük megfelelő erő. Mindez végül kudarcot hozott a kubai kitörési kísérlet számára is. Mint láttuk, már a konferencia előtt gyülekeztek a viharfelhők. 1967. október 8-án aztán, amikor Che Guevara kivégzésével a legnagyobb reményeket magában hordozó dél-amerikai gerillahadjárat kudarcba fulladt, egyértelmű lett, hogy Kuba körül – diplomáciai értelemben – elfogyott a levegő, s mindenképpen engednie kell a szovjeteknek. Ezt Moszkva az 1968 januárjától bevezetett gazdasági szankciókkal nyomatékosította. Fidel Castro utoljára 1968. március 13-án fogalmazott meg nyilvános beszédben a szovjetekkel szembenő elképzeléseket, majd 1968 augusztus 23-án, amikor nyíltan a prágai szovjet beavatkozás mellé állt, egyértelművé tette behódolását.⁴⁰ Kuba kísérlete, amelynek az OLAS konferenciája jelentette retorikai csúcsát, teljességgel elbukott, egyértelművé vált, hogy a bipoláris világ keretei közül ténylegesen kitörni lehetetlen. Egyéb, korlátozottabb mozgások azonban lehetségesek voltak – a továbbiakban Havanna is így építette külpolitikáját, amikor a latin-amerikai kudarc után a következő években Afrikával kapcsolatban kezdte el szőni befolyásszerző terveit.

Bibliográfia

Források

- Castro, Fidel: Záróbeszéd a Trikontinentális Konferencián. Chaplin-színház, 1966.01.15. cuba.cu/gobierno/discursos/1966/esp/f150166e.html (2022. aug. 7.)
- Castro, Fidel: Beszéd a kubai forradalom 8. évfordulóján, Plaza de Revolución, Havanna, 1967.01.02. cuba.cu/gobierno/discursos/1967/esp/fo20167e.html (2022. aug. 7.)
- Castro, Fidel: Beszéd a Moncada-laktanya megtámadásának 12. évfordulóján, Plaza de Revolución, Havanna, 1967.03.12. cuba.cu/gobierno/discursos/1967/esp/f130367e.html (2022. aug. 7.)
- Castro, Fidel: Záróbeszéd az OLAS konferenciáján. Chaplin színház, 1967.08.10. cuba.cu/gobierno/discursos/1967/esp/f100867e.html (2022. aug. 7.).

³⁹ Uo.

⁴⁰ Blight - Brenner: Sad and Luminous Days, 132.

- CIA: The Sino-Soviet Dispute Within the Communist Movement in Latin America. 1967.06.15. [cia.gov/readingroom/docs/esau-32.pdf](https://www.cia.gov/readingroom/docs/esau-32.pdf) (2022. aug. 7.).
- CIA: Intelligence Study: Foreign and Domestic Influences on the Venezuelan Communist Party, 1965.12.06. [cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP79T00472A000300020005-2.pdf](https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP79T00472A000300020005-2.pdf) (2022. aug. 7.).
- CIA: Review of Insurgency Problems. Intelligence Memorandum 1965.07.21 [cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP79T00472A001100040010-5.pdf](https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP79T00472A001100040010-5.pdf) (2022. aug. 7.)
- OLAS: Primera Conferencia de la OLAS. Montevideo: Nativa Libros, 1967.

Szakirodalom

- Anderle Ádám: Kuba története. Budapest: Gabo Könyvkiadó, 2004.
- Anderson, Jon Lee: Che Guevara – A Revolutionary Life. New York: Grove Press, 2010.
- Blasier, Cole: The Giant's Rival – The USSR and Latin America. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1987.
- Blight, James G.– Philip Brenner: Sad and Luminous Days: Cuba's Struggle with the Superpowers after the Missile Crisis. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, 2007.
- Brands, Hal: Latin America's Cold War – An International History. Cambridge (USA): Harvard University Press, 2010.
- Christopher, Andrew – Vasili Mitrokhin: The World Was Going Our Way – The KGB and the Battle for the Third World. New York: Basic Books, 2006.
- Fischer Ferenc: Amerikai–szovjet hadászati rivalizálás a levegőben, az úrben, a víz alatt és az „Anyadír-hadművelet” (szovjet atomrakéták telepítése Kubába, 1962) = Orpheus Noster 2020/4, 79-93.
- Glant Tibor: „Már a kubai rakétaválság sem a régi”: gondolatok a hidegháború legforróbb pillanatának 50. évfordulója alkalmából. Aetas, 2014/2, 126-142
- Gleijeses, Piero: Conflicting Missions – Havana, Washington, and Africa, 1959-1976. Chapel Hill, USA: University of North Carolina Press, 2003.
- Horváth Emőke: Az első Havannai Nyilatkozat keletkezésének körülményei = Orpheus Noster, 2020/4, 7–20.
- Kerekes György: A kubai forradalom. Budapest: Európa Kiadó, 1979.
- Metz, Allan: Cuban-Israeli Relations – From the Cuban Revolution to the New World Order = Cuban Studies 1993/1, 113–134.
- Pérez, Dariana Hernández: Cuba y las relaciones entre América Latina y el tercer mundo durante la Guerra Fría: del Movimiento de Países no Alineados a la Conferencia Tricontinental de La Habana (1961–1966) = Revista Política Internacional, 2019/3, 38–48.
- Seidman, Sarah: Tricontinental Routes of Solidarity: Stokely Carmichael in Cuba = Journal of Transnational American Studies, 2012/2, o. n.
- Westad, Odd Arne: The Global Cold War – Third World Interventions and the Making of Our Times. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.